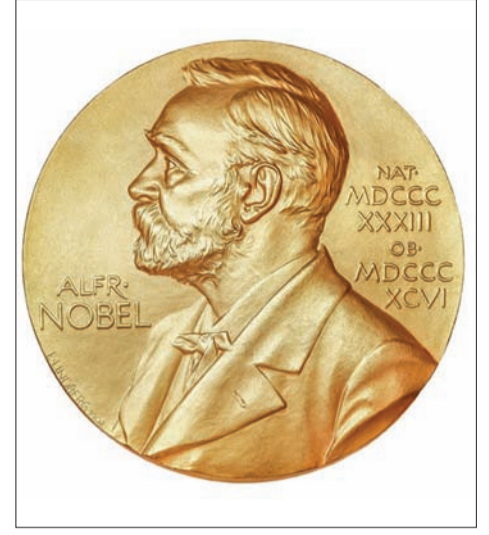

2020-ci ilin Nobel laureatları

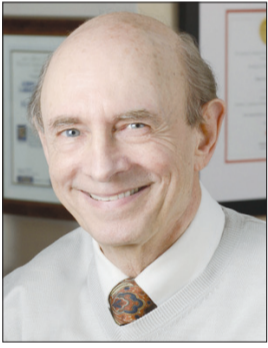
Oruc MUSTAFAYEV

Ənənəyə uyğun olaraq hər il Stokholmda İsveç Kral Elmlər Akademiyası yanında Nobel Mükafatları Komitəsi elmin ayrı-ayrı sahələri, ədəbiyyat, sülh üzrə Nobel mükafatı laureatlarının adlarını elan edir. İlk olaraq oktyabrın 5-də komitə tərəfindən 2020-ci il üzrə fiziologiya və tibb sahəsində Nobel mükafatı laureatlarının adları açıqlanıb. Yüksək elmi mükafata amerikalı Harvi Olter (ABŞ Milli Səhiyyə İnstitutu), Çarlz Rays (Rokfeller Universiteti) və kanadalı Maykl Houton (Alberta Universiteti) hepatit C virusunun kəşfinə görə layiq görüldülər.

Oktyabrın 6-da Nobel Mükafatları Komitəsi 2020-ci il üzrə fizika sahəsində Nobel mükafatı laureatlarının adlarını açıqlayıb. Yüksək elmi mükafata 2020-ci ildə "qara dəliklər" in formalaşması mexanizmlərinin tədqiqinə görə müxtəlif ölkələrdən olan üç alim - Rocer Penros (Böyük Britaniya), Raynhard Gensel (Almaniya) və Andrea Gez (ABŞ) layiq görüldülər.

Oktyabrın 7-də 2020-ci il üzrə kimya sahəsində Nobel mükafatı laureatlarının adları məlum olub. Mükafat CRISPR/Cas9 genomunun redaktə metodunu kəşf etdiklərinə görə 2 alimə - Cenifer Dudnaya və Emmanuel Şarpantyeyə təqdim olunacaq. Oktyabrın 8-də ədəbiyyat sahəsində Nobel mükafatı laureatının adı da açıqlanıb. Mükafat "Fərdin mövcudluğunu özünün asketik gözəlliyi ilə universal edən qüsuruz şair səsine görə" amerikalı şairə Luiza Qlyuka veriləcək.

Fiziologiya və tibb üzrə

Harvi Ceyms Halter (*Harvey Ceyms Alter*) 12 sentyabr 1935-ci ildə Nyu-Yorkda anadan olub. Amerikalı tibb tədqiqatçısı, virusoloq və həkimdir. ABŞ-in Roçester Universitetində təhsil alıb və 1956-cı ildə incəsənət üzrə bakalavr, 1960-cı ildə tibb dərəcəsi alıb. 1961-1964-cü illərdə Milli Səhiyyə İnstitutunda klinik adyunkt kimi çalışıb. 1964-1965-ci illərdə Corstaun Universitetinin xəstəxanasında hematoloq kimi işləyib.

1970-ci illərin ortalarında H. Halter və onun tədqiqat qrupu göstərdi ki, transfuziyadan sonrakı hepatit hallarının əksəriyyəti hepatit A və hepatit B virusları ilə nəticələnə bilər. Bu iş 1988-ci ildə hepatit C virusunun kəşf edilməsinə səbəb olub. O, hepatitə səbəb olan virusun aşkar edilməsi sahəsində araşdırmalarına görə tanınıb.

Maykl Houton (*Michael Houghton*) - 1950-ci ildə Böyük Britaniyada anadan olub. 1972-ci ildə biologiya elmləri üzrə Şorqi İngiltərə Universitetini (East Anglia) bitirib və 1977-ci ildə London Kral Kollecinə biokimya üzrə doktorluq dissertasiyası müdafiə edib. 2019-cu ildə East Anglia Universitetinin fəxri doktoru adına layiq görüldü.

Qui-Lim Çu, Corc Kuo və Daniel V. Bredli ilə yanaşı, hepatit genomunu da kəşf edib. Kanadanın Virusologiya İnstitutunun direktoru, Alberta Universitetinin virusologiya professorudur. Karl Landştaynerin (1992), Robert Kox (1993), Uilyam Bomont (1994), Lasker (2000), Heydner Fondunun beynəlxalq mükafatlarına (2013) layiq görüldü. 2013-cü ildə dəyəri 100 min dollar olan Heydner Fondunun mükafatından imtina edən ilk alim olub.

Çarlz M.Rays (*Charles M. Rice*) 25 avqust 1952-ci ildə ABŞ-in Sakramento ştatında anadan olub. ABŞ virusoloqudur. 1974-cü ildə Kaliforniya Devis Universitetində zoologiya üzrə bakalavr, 1981-ci ildə Kaliforniya Texnologiya İnstitutunda biokimya üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcələri alıb. 1986-cı ildə Vaşinqton Universitetinin tibb fakültəsində dosent kimi fəaliyyətə başlayıb. 2001-ci ildən Rokfeller Universitetində professor vəzifəsində çalışır, həmçinin Vaşinqton Universitetinin Tibb Məktəbində və Kornell Universitetində adyunkt-professordur. O, Məhsullara və Dərmanlara Nəzarət İdarəsinin, Milli Səhiyyə İnstitutlarının və Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının komitələrində də çalışıb.

Fizika üzrə

Ser Rocer Penros (*Roger Penrose*) 8 avqust 1931-ci ildə Böyük Britaniyanın Kolçester əyalətində Esseks şəhərində anadan olub. Britaniyalı riyaziyyatçı və relyativistdir. London Universitet Kollecinə bitirib. 1957-ci ildə Kembriç Universitetinin riyazi həndəsə doktoru elmi dərəcəsi alıb. 1973-cü ildən Oksford Universitetində riyaziyyat kafedrasında çalışır.

"Zamanın dövrləri: kainata fəvqəladə yeni baxış" (2010) kitabında alim konformal tsiklik kosmologiya nəzəriyyəsini ifadə edərək Böyük Partlayış sonsuz təkrarlanan hadisə kimi tərtib edib. 2008-ci ildə Kral Cəmiyyətinin Kopli medalına layiq görüldü.

Reynhard Genzel (*Reinhard Genzel*) 24 mart 1952-ci ildə Almaniyanın Bad Hamburq şəhərində anadan olub. Astrofizikdir. Almaniyanın Frayburq və Bonn universitetlərində təhsil alıb. 1978-ci ildə Bonn Universitetində və Maks Plank Radioastronomiya İnstitutunda iki fəlsəfə doktoru dissertasiyasını müdafiə edib. 1999-cu ildən ABŞ-in Kaliforniya Berkli Universitetində dərş deyir. 2010-cu ildə Maks Plank Cəmiyyətinin Yerdən Kənar Fizika İnstitutuna rəhbərlik edib. Amerika Fizika Cəmiyyətinin həqiqi üzvü (1985), Fransa Elmlər Akademiyasının xarici üzvü (1998), Bavariya Elmlər Akademiyasının üzvü (2003), Leopoldin Akademiyasının üzvü (2002), ABŞ Milli Elmlər Akademiyasının (2000), London Kral Cəmiyyətinin üzvüdür (2012).

Andrea Gez (*Andrea Ghez*) 16 iyun 1965-ci ildə ABŞ-in Nyu-York şəhərində anadan olub. Amerikalı astronom fəlsəfə doktorudur. Əvvəlcə riyaziyyat ixtisası üzrə təhsil alıb, sonradan fizikaya meyil edib. 1987-ci ildə Massaçusets Texnologiya İnstitutunda fizika üzrə bakalavr, 1992-ci ildə isə Kaliforniya Texnologiya İnstitutunda fəlsəfə doktoru elmi dərəcələri alıb.

Hazırda Kaliforniya Universitetində fizika və astronomiya kafedrasının professorudur. 2004-cü ildə ABŞ Milli Elmlər Akademiyasının üzvü seçilib. "Discover" jurnalının versiyasına görə, ABŞ-in aparıcı alimlərinin 20-liliyinə daxil olub.

Kimya üzrə

Cenifer Dudna (*Cennifer Dudna*) 19 fevral 1964-cü ildə Vaşinqtonda anadan olub. Amerikalı alim, biokimyəvi, genomika tədqiqatçısı, CRISPR-Cas9 genomunun redaktəsi texnologiyasının yaradıcılarından biridir. 1985-ci ildə Pomona kollecini (kimya üzrə, bakalavr) bitirib. 1989-cu ildə Harvard Universitetinin Tibb Məktəbində biokimya üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi alıb.

Kaliforniya Berkli Universitetinin professoru, Hovard Hughes Tibb İnstitutunun tədqiqatçısı (1997-ci ildən) ABŞ Milli Elmlər Akademiyasının (2002) və Tibb Akademiyasının (2010) üzvü, London Kral Cəmiyyətinin xarici üzvüdür (2016).

Emmanuel Şarpantye (*Emmanuelle Marie Charpentier*) 11 dekabr 1968-ci ildə Fransada anadan olub. Əsasən mikrobiologiya sahəsində ixtisaslaşmış. Pyer və Mari Kюри Universitetini bitirib. 1995-ci ildə Paster İnstitutunun fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsinə alıb. ABŞ, Avstriya, İsveçdə işləyib. 2013-cü ildən Almaniya da çalışır. 2015-ci ildən Maks Plank Cəmiyyətinin

İnfeksiyon Xəstəliklər İnstitutunda (CRISPR üzrə) departman rəhbəridir. Berlin Brandenburq Elmlər Akademiyasının (2016), Avstriya Elmlər Akademiyasının (2016), İsveç Elmlər Akademiyasının və ABŞ Elmlər Akademiyasının üzvüdür. Honqonq Elm və Texnologiya Universitetinin fəxri doktorudur (2017). Genom redaktəsi texnologiyalarının inkişafı sahəsində tədqiqatlarına görə dünyanın bir sıra nüfuzlu elmi mükafatlarına layiq görüldü.

Ədəbiyyat üzrə

Luiza Qlyuk (*Louise Elisabeth Glück*) 22 aprel 1943-cü ildə Nyu-Yorkda anadan olub. 2004-cü ildən Yel Universitetinin ingilis dili professorudur. Amerika Fəlsəfə Cəmiyyətinin üzvüdür. "Firstborn" adlı ilk şeirlər toplusu 1968-ci ildə çap olunub. Bu kitab onu müasir Amerika ədəbiyyatının ən görkəmli şairlərindən biri edib. Bir sıra nüfuzlu ədəbi mükafatlara layiq görüldü. Onların arasında Plutser (1993), Milli kitab (2014) mükafatlarını göstərmək olar.